

Ю. Герич

## СТАТУТИ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ

Статути кожного товариства становлять важливий матеріал для його історії, так з огляду на основні положення, як також з огляду на розбіжні погляди, дискусії, часом конфлікти, серед яких статутарні зміни відбувались. Статут, передовсім, визначає цілі й заміри товариства, засоби й форми його діяльності, рішає про кваліфікації, права й обов'язки членів, про керівні органи й способи контролю і т. д. Через те всяка історія товариства, яка б поминала цей статутарний аспект, не була б повною, а деякі періоди його життя й діяльності не зовсім зрозумілими.

Наукове Товариство ім. Шевченка мало декілька статутів, статутарних змін, які чітко відбивають етапи його розвитку, діяльності і структуральні зміни в його організації. Цей нарис, це не історія чи аналіз усіх статутів Товариства. Це спроба подати деякі відомості про статuti за період 1873—1913 і то на підставі лише таких (скупих) джерел які маємо під руками. Про ці справи, взагалі, було писано мало, а й те що було, здебільшого недоступне. Мова отже буде про статuti за перших сорок років існування Т-ва, (про одні більше, про другі менше), які й характеризують окремі етапи організації й діяльності НТШ.

### СТАТУТ 1873 Р.

Заки буде мова про перший статут, необхідно відвести трохи уваги нестатутовій справі, а справі самих початків Товариства. Причина в тому, що відносно постанов Товариства існує пару версій, правда, одна до одної дуже подібних, але не тотожних. До них можна додати (і треба), не без підстави, ще одну.

Почнемо з «Історії НТШ».<sup>1</sup> Отож в цій невеличкій книжечці про оснування Товариства мається таку інформацію:

«З ініціативи письменника Олександра Кониського (1836—1900) видатного представника українського громадянства і Єлисавети Мило-

<sup>1</sup> НТШ, *Історія Наукового Товариства ім. Шевченка*, Нью-Йорк—Мюнхен, 1999, стор. 10-11.

радович із Скоропадських (1830—1890), української поміщиці з Полтавщини ...гурток патріотів закладає фонд для розвитку української літератури й культури...».

До згаданих ініціаторів, продовжує «Історія», приступили також Дмитро Пильчиків, Степан Качала і Михайло Жученко, а статут на доручення «Української Громади» (?) склали Дмитро Пильчиків і Михайло Драгоманів.

Трохи подібну, а трохи інакшу, версію можна знайти в О. Барвінського. Він один з хресних батьків Товариства, подає що

«з кінцем 1873 р. повстало у Львові Товариство ім. Шевченка на основі статуту... заходом дев'яти патріотів...»,

тобто Омеляна Отоновського, Юліяна Романчука, Теофіля Барановського, Степана Качали, Михайла Димета, Корнила Сушкевича, Олександра Отоновського, Лонгіна Лукашевича і Михайла Коссака, та що ці оснувателі «признали потребу засновання власної друкарні». Іншим основникам (Є. Милорадович і М. Жученко) признає Барвінський радше допоміжну роль («обдарували наше товариство вельми щедрими дарами»).<sup>2</sup>

Про початки НТШ (тоді Т-во ім. Ш.) говорить, очевидно, теж Грушевський, довголітній його голова. Порівнявши його генезу Т-ва Ш. з інформацією в Барвінського, можна запримітити деякі різниці.<sup>3</sup>

Справа початків Товариства не є предметом нашої теми, але ця справа має теж деяке відношення до першого статута і тому до повищих трьох версій, трохи подібних а трохи різних, треба додати ще одну: участь М. Драгоманова. Про участь Драгоманова у самому оснуванні Т-ва не говориться ніде, в жодній із згаданих версій, а до оснування Т-ва він відношення, без сумніву, мав, і про це писав (1889 р.). Тото ніхто не заперечив.<sup>4</sup>

На початку 70-их рр. Драгоманів переписувався з декількома галичанами, в тому також з Остапом Терлецьким, одним з діячів віденської «Січі». Повертаючись з-за кордону через Львів у 1873 р. (серпень) Драгоманів у розмові з Сушкевичем «видвигнув одну справу, ініціатива котрої належить по-части мені, а по-части моему віденському приятелю-кореспондентови», тобто Терлецькому. Пишучи свою працю

<sup>2</sup> О. Барвінський, Про засновання і дотеперішній розвиток товариства ім. Шевченка у Львові (Зап. Т-ва Ш., т. I, стор. 209, 1892; також К. Студинський, Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові, 1873—1928 (Зап. НТШ, т. 150, IX—X, 1929).

<sup>3</sup> Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften: Die Chronik. Nr. 1, 1900: „Die Anregung zur Gründung der Ševčenko-Gesellschaft ist von einigen Patrioten aus der Ukraine hervorgegangen... Am Anfang der 70-er Jahre kam unter ihnen der Gedanke auf, in Lemberg eine beständige Institution zur Pflege der ukrainischen Sprache zu gründen. Im Einverständniss mit den Führern der galizistischen ruthenischen Nationalpartei wurde beschlossen... eine Buchdruckerei zu kaufen...“ etc.

<sup>4</sup> М. Драгоманов, Австро-руські спомини, ч. I, Львів, 1889, стор. 173-179. Також, «Житє і Слово», лютий, 1897, стор. 154-155.

про галицькі відносини («Русские в Галиции» і «Литературное движение в Галиции») для «Вестник-а Европы», Драгоманів наткнувся на серйозні труднощі: брак основних джерельних матеріалів. І власне, в переписці з Терлецьким, дописались до того, що було б конечним на найближчих зборах «Просвіти» цю справу порушити. Терлецький, в листі з 22 квітня 1873 р., прислав Драгоманову цілий плян опрацювання деяких проблем (статистика, земельні справи, шкільництво, народні й громадські товариства, церковні справи, політика, публіцистика) і Драгоманів, додавши дещо від себе, представив цей плян Сушкевичеві. Якраз тоді, коли Драгоманів пробував зацікавити народовців справою плянового досліджу Галичини, прийшов лист від «одного старого українського патріота... котрий був перед тим в Галичині й розмовляв зі львівськими українофілами про громадські справи і дав себе переконати, що ці справи не посунуться наперед єдино через бідноту галицьку на проші». Автор листа оповіщав,<sup>4а</sup> що назбирав пару тисяч рублів і що проші на днях прийдуть до Львова, але ставив вимогу, щоб тими грошми завідували не окремі люди, а публічна інституція, яку для цього треба б заснувати. Даліше «патріот» прохав, щоб негайно було приступлено до редакції статута такого товариства і щоб в тій редакції взяв участь «пан» що привезе гроші, а теж Драгоманів. І справді, за кілька днів (на початку вересня) приїхав Пильчиків і почалась праця над статутом нового товариства, котре вирішили назвати «Тов. імени Шевченка». Про цей проект першого статуту пише Драгоманів так:

«Я вже не пам'ятаю тепер деталей сього статута, котрого конечну редакцію мусів виробити К. Сушкевич, як юрист, але головні точки, на котрі найбільш напірали ми і котрі підпирали молодші галичане-сичовики і Желехівський були:

- 1). щоб товариство мало переважно науково-літературну ціль, при чому направляло б свою працю перш усього на дослід народнього життя на Україні,
- 2). щоб доступ до нього був найлекший для кожного Русина і щоб адміністрація его була якнайбільше поставлена в звязок з загальом членів,
- 3). щоб спеціально були придбані способи для того, щоб і позагалицькі і позаавстрійські українці могли мати якнайбільше участі в товаристві, аби воно було інституцією всеукраїнською».<sup>5</sup>

Участь у редакції першого статуту, згл. проекту, крім Драгоманова і Пильчикова, брали ще Сушкевич, Вол. Ганкевич, Андрій Січинський, Мел. Бучинський, Е. Желехівський і мабуть теж Остап Терлецький.<sup>6</sup> Остаточну редакцію цього проекту мав зробити Сушкевич, згідно юридичних вимог, але Сушкевич зрозумів своє завдання

<sup>4а</sup> Немає сумніву в тому, що автором листа був О. Кониський.

<sup>5</sup> М. Драгоманів, *op. cit.*, стор. 177-179.

<sup>6</sup> «Громада», Женева, 1879, стор. 363; також «Народ», ч. 14, 1893, стор. 128-130 (рецензія Драгоманова на I-ий том «Записок» Т-ва ім. Ш.).

інакше ніж його розуміли укладачі. Каже Драгоманів про цю «справлену» редакцію:

«...ті точки статуту Тов. Шевченка, прийняті всіми членами первісного редакційного комітету, були зараз же, по нашому виїзді зі Львова, зломлені львівським народовським кружком, котрий вробив офіційальний статут і забрав у свої руки те товариство».<sup>7</sup>

Чи лишився в архіві НТШ цей перший проект статуту — невідомо. В жодній публікації Т-ва про нього не згадується. У всякому разі основні положення першого редакційного комітету увійшли в усі пізніші редакції статутів НТШ, тобто постуляти відносно характеру Товариства і його «всеукраїнського» засяту.

Статут цей затвердило галицьке Намісництво 11 грудня 1873 р., і його прийняли перші Загальні Збори Т-ва 4 червня 1874 р. Які саме зміни поробив Сушкевич, сказати трудно, бо ані докладніших відомостей немає про перший проект, ані теж тексту першого статуту, але з характеристики, яку подав Грушевський видно, що зміни були чималі, не так щодо самого характеру Товариства, як щодо широкості доступності (для кожного хто хотів в члени вступити) і адміністрації.<sup>8</sup>

Тодішня «Правда» має дві нотатки про нове Товариство і його статуту, а текст статуту появилася друком в 1874 р.<sup>9</sup> Це мабуть й одиноке видання першого статуту, яке взагалі появилася друком.

Коли Драгоманів довідався про ті зміни, то він «влітку 1874 р. в Полтаві поінформував інших» і, очевидно, ті зміни йому і «лівобережцям» були дуже не до вподоби. Тоді там уложено «пакта конвента» (так вони називали своє письмо) адресовані до Товариства ім. Шевченка, у яких писали, що

«Тов. ім. Шевченка мусить бути осередком наукового й письменського руху всеї України і статут его мусить бути змінений відповідно тим основам, котрі були уложені при мойій присутности ві Львові».<sup>10</sup>

Видно, що справа членства для не-австрійських українців не була поставлена цілком ясно, бо дальше він говорить, що вимагали автори тих «пактів» також, щоби статут уможлививлював членство також і не-австрійським українцям. А коли б показалось, що по австрійським

<sup>7</sup> М. Драгоманов, *op. cit.*, стор. 178-179.

<sup>8</sup> Грушевський так характеризує Товариство і його завдання, згідно статута: „...eine eng geschlossene Corporation ... mit einem hohen Eintrittsgelde von 100 fl. (es wurden sogar 250 vorgeschlagen... die Entwicklung der ruthenischen Litteratur zu fördern... Bücher und litterarische Zeitschriften herausgeben, litterarische und wissenschaftliche Publikationen unterstützen, Prämien austheilen u.s.w.“ (*Die Chronik*, Nr. 1, 1900, S. 3-4).

<sup>9</sup> «Нове руско-народне товариство» (ім. Шевченка). і «Статуту товариства имени Шевченка» — обі нотатки в «Правді», ч. 21 з 15 грудня 1873). Статут видрукувала друкарня Ставропігійського Інституту — «Статут товариства имени Шевченка», накладом Товариства. У Львові, 1874, 8 стор. Статут реєстрований в Бібліографії Левицького, т. II, ч. 3380.

<sup>10</sup> М. Драгоманов, *op. cit.*, стор. 265-266.

законам це не було б можливе, то щоби Збори Товариства влаштувалися в такому часі, в якому українцям з-закордону було б найлегше прибути в Галичину і щоб вони, бодай «де факто» могли мати доступ до всіх справ Товариства і могли впливати на їх хід. Ці «пакти» рішено було післати негайно до Львова, та мабуть вони туди ніколи не дійшли. В серпні того ж року (1874) почалися на Україні арешти і вони на деякий час припинили контакти з Галичиною. 1876-го року, коли Драгоманів був у Львові й питав Сушкевича, чому ці «пакти» було зігноровано і не пороблено відповідних змін у статуті, то Сушкевич твердив, що ніколи такого листа не одержав.

Таким чином цей «Сушкевичівський статут» лишився впродовж двадцяти років аж до 1892 р., тобто до першої його зміни. Хоч за цей час Товариство й займалося потроху науковою й літературною діяльністю, то все ж головна увага була звернена на друкарську справу.<sup>11</sup> Така діяльність Драгоманова не вдовольняла і він нераз його критикував за «комерческий» характер в «Кіевском-у Телеграфі», в якому був одним з членів редакторської колегії. Можливо, що це було причиною, що в публікаціях НТШ ніде немає згадки про його ролю так в оснуванні, як і в редакції першого статуту Товариства.

### СТАТУТ 1892 Р.

Під кінець 80-их рр. дискусія над зміною статуту, а тим самим і над зміною діяльності Т-ва ім. Ш., поживавилась. Возняк (а за ним теж укладачі «Історії Наукового Товариства ім. Шевченка») вказує на статтю Кониського в «Правді» (за лютий, 1889) у справі переміни Товариства на науове і підкреслює, що ця стаття власне й спричинилась до зміни статуту. Можливе це є, однак дискусія про зміну статуту вже була й раніше, принайменше один рік, бо над зміною застановлялись Загальні Збори в 1888 р. З приводу тих зборів і дискусії Драгоманів писав:

«Як видно з сегорічних (1888 р.), розмов на зборах Тов. ім. Шевченка й у пресі галицькій про реформу Товариства, реформісти в ньому прийшли майже до нашого плану аж через 15 років після нас. Скільки ж ще років пролетить аж поки Товариство дійсно зреформується?!».<sup>12</sup>

<sup>11</sup> За роки 1874—1880, згідно Бібліографії Левицького, Т-во ім. Шевченка видрукувало книжок: 1874 — 21, 1875 — 25, 1876 — 36, 1877 — 35, 1878 — 30, 1879 — 53, 1880 — 38 різних назв.

Не все те, що друкарня друкувала мало відношення до укр. мови чи літератури. Тут включено взагалі все, навіть «Статуты общества русских дам» (ч. 2049). Але причинилося теж Товариство до появи деяких наукових і літературних творів (напр., Ом. Отоновського, Е. Горницького, Нечуя-Левицького, К. Подоленка, В. Чайченка, Федьковича, Франка, Шараневича і ін.). У 1885 р Товариство перебрало від Партицького «Зорю», яка під вмілим веденням В. Лукича (Левицького) дуже причинилась до поживлення літературного руху так в Галичині як і по той бік Збруча.

<sup>12</sup> М. Драгоманов, *op. cit.*, стор. 265.

Дальше підкреслює Драгоманів саме той науковий аспект Товариства, який був головним пунктом першої редакції статуту і заради чого статут рішуче повинен бути змінений. Книжка Драгоманова появилась в 1889 р. (з друкарні Т-ва Ш.), отже в тому самому році, коли появилась й стаття Кониського. Виходить, що не один Кониський наполягав на зміні, але що було більше голосів, членів і не-членів Товариства, яким його наукова справа лежала на серці. Зрештою стаття Кониського приносить готову постанову Зборів (1888 р.) про те, що з 1890-им роком почнеться видавання «Записок», отож, постанову роком ранішу ніж появилась його стаття.

Не заперечуючи величезних заслуг Кониського так у самих початках Товариства, в його оснуванні, як теж і в його переоформленні, не можна однак сказати, що він «перших кілька томів склав сам, а Целевич і Барвінський були радше технічними редакторами»!<sup>13</sup>

Справу відміни «Сушкевичівського статуту» (так його зве Драгоманів і Франко), мали на програмі Загальні Збори 7 квітня 1890 р. На цих Зборах предложив був свій проект Барвінський. Однак Збори його не схвалили, а вибрали окрему комісію, якій доручили скласти новий проект (до трьох місяців) і подати його на Надзвичайних загальних зборах в тій цілі скликаних. Але минуло трохи більше як три місяці. Врешті перемену статуту рішили Збори 13 березня 1892 р., прийнявши статут, який змінював назву Товариства на наукове. Намісництво його затвердило 16 листопада 1892 р., ч. 89.560.<sup>14</sup>

Новий статут поширював і уточнював засяг діяльності Товариства. Згідно з вимогами нового статуту Наукове Товариство ім. Шевченка має: плекати та розвивати науки на українській мові, розвивати штуку, збирати й зберігати всякі пам'ятки, старовину й наукові предмети України-Руси; для цього мають служити наукові досліді з української й слов'янської філології та історії українсько-руського письменства й штуки, історії й археології України, досліді з наук філософічних, політичних, економічних, правничих, математичних, природничих і географічних та лікарських; Товариство має влаштовувати відчити, дискусії й наукові розмови, відбувати з'їзди учених, літераторів й артистів, видавати наукові «Записки» та інші наукові праці, збирати матеріяли до бібліотеки й музею, уділювати премії й підмоги ученим, письменникам, артистам, і вкінці, удержувати друкарню й книгарню. Це був головний параграф статуту, оскільки мова про

<sup>13</sup> В перших чотирьох томах (п'ятий вже редагував Грушевський) є статті таких авторів, т. I: Сергієнко (Грушевський), Рильський, Кониський, Колесса, Барвінський; т. II: Панаховий, Рильський, Черняхівський, Сергієнко; т. III: Пулюй, Коцовський, Колесса, Верхратський, Грушевський (наук. хроніка), Кониський (іст. замітки); т. IV: Кониський, Будзинівський, Вол. Левицький, Грушевський, Андрієнко. Ото ж на перші томи «Записок» складалися статті декількох авторів і не було причини Кониському «самому перші томи складати», як про це пишеться в «Історії НТШ», Нью-Йорк—Мюнхен, 1949, стор. 18.

<sup>14</sup> *Зап. НТШ*, 2, стор. 173—189, 1893.

науковий зміст діяльності НТШ. Даліше, статут рішав, що Товариство має поділятися на три секції: історично-філософічну, філологічну й математично-природничу та лікарську. Крім тих секцій передбачував теж, що в міру потреби, Товариство буде творити спеціальні комісії для точно визначених завдань. Органами Товариства, відповідальними за ведення його справ, побіч Загальних зборів усіх членів, будуть: Виділ Товариства, секції зі своєю управою й комісії. Загальні збори будуть одбуватися щороку, а засідання секцій бодай раз на місяць. Членство складатиметься з трьох категорій членів: а) дійсних, які платитимуть 4 кор. вписового й 6 корон річної вкладки, б) основателів, які платитимуть 100 корон одноразово, і в) почесних, яких іменує Товариство за виїмкові заслуги.<sup>15</sup>

Драгоманів зустрів реформований статут з прихильністю. Одержавши його, він писав до виділу Т-ва:

«Дуже дякую Вам за пересилку нового статуту Товариства і, вкупі зо многими земляками радію з того, що Товариство на кінець звернуло на ту дорогу, котру вказував йому перший проєкт статуту 1873 р., зложений при участі, між иншим, одпоручників Є. Ів. Милорадовичевої».<sup>16</sup>

Не вдовольяв цей статут Франка, правда, не зараз після його приїття, а дещо пізніше, коли виявилось на практиці, що деякі постанови не зовсім відповідають вимогам «наукового» товариства. Ось що писав Франко про це:

«Дотеперішній статут (1892) хоч зреформований супроти старого Сушкевичівського (1873) зупинився на половині дороги між звичайним товариством доступним для всякого, а товариством науковим. Розділено в нім працю адміністраційну від наукової: першу відає виділ, друга веде ся в секціях. Та проте відносини між виділом а секціями досить неясні. Членом товариства може бути всякий кого прийме виділ; виділ обовязаний прийняти всякого, хто зложить вкладку, отже про наукову кваліфікацію членів нема мови. З тих членів вибираєть ся виділ і всі ті члени по статуту мають право а навіть обовязок належати до секції. Така постанова „де юре” відбирає секціям науковий характер, бо виділ мігби понаприймати людей без ніякої кваліфікації, ті могли би вийти в секції і своїми голосами зупинити там усяку наукову роботу».<sup>17</sup>

Цей недогляд в реформованому статуті й був причиною дуже пристрасних дискусій і спорів на двох наступних Зборах, в 1897 р., які привели до резигнації Виділу, органів секцій і редактора «Записок» (Грушевського). Все таки цей статут мав теж і добрі сторони.

<sup>15</sup> О. Барвінський, Про засновання і дотеперішній розвиток товариства ім. Шевченка у Львові (Зап. НТШ, I, стор. 209-212, 1892; Зап. НТШ, 2, стор. 173-189, 1893.

<sup>16</sup> «Жите і Слово», лютий, 1897, стор. 154-155.

<sup>17</sup> «Жите і Слово», грудень, 1896, стор. 473-500; також Ж. і Сл., за липень, 1896, стор. 66-67.

По-перше, Виділ Товариства тепер займався переважно адміністративними справами і залишав наукові справи секціям, які могли спокійніше і вільніше планувати ту працю, яка до них належала. По-друге, переміна на «наукове» заохотила багатьох вступати до того товариства. Коли рік раніше Товариство мало всього 48 членів, то з переминою статуту, таки в тому ж 1892 р., зголосилось 80 нових кандидатів. Стало, отже, товариство інтересніше для промадянства, інтересніше тому, бо обіцяло плекати рідну мову, літературу, історію та й науку взагалі, не кажучи вже про куди нижчу членську вкладку (6 корон, раніше 100).

З новим статутом збігається теж поява першого тому «Записок» (листопад), що й започаткувало новий період в історії Товариства. Праця в секціях пожвавилась, вони відбували правильно свої щомісячні засідання, прибуло більше охочих у секціях працювати, а також й фінанси трохи поправились. Коли до першого тому «Записок» тяжко було (і Кониському і Целевичу-Барвінському) знайти пару статей, то в виданнях Товариства в 1895 р. взяло участь 56 авторів. Зваживши, що це були початки наукової діяльності, то це явище можна рахувати безсумнівним успіхом.

Однак аномалія, на яку вказував Франко, шкодила Товариству і на престижі (бо яке ж це наукове товариство, у якому всяка людина може мати рішальний голос!) і на практичній роботі. Тому Виділ опрацював новий статут і предложив його Загальним зборам 4 червня 1896 р. Проект реферував Барвінський. Він вказував на те, що за три роки по першій зміні статуту, реорганізація Товариства себе виправдала. Статут завів поділ праці, розмежував завдання адміністративні від наукових, Виділ зміг присвятити більше уваги фінансовим справам і це показалося і практичним і доцільним. Керманічі секцій наладнали нормальну працю, зросло число співробітників, збільшилася значно бібліотека, започатковано збірки до музею, розбудовано друкарню, яка приносила доволі значний зиск. Все таки, продовжував Барвінський, є в статуті деякі недоліки, які Виділ хоче направити. Та, мабуть, він вибрався говорити не в добрий час. Цей проект нового статуту, викликав між частиною членства сильне невдоволення і записався в історію Т-ва першою важкою кризою.<sup>18</sup>

## СТАТУТ 1898 Р.

Збори 4 червня 1896 р. реформи статуту не рішили. На них лиш обрано окрему комісію, в склад якої увійшли: Кость Левицький, С. Федак і І. Франко. Комісії доручено переглянути проект зладжений Виділом, який власне реферував Барвінський і над яким основна дискусія навіть не відбулася, і поробивши еwentуальні зміни подати на наступних Зборах. Ці наступні Збори (надзвичайні) відбулись 8 грудня, того ж таки 1896 року. Можливо, що статутова справа була б

<sup>18</sup> *Зан. НТШ*, 12, стор. 1—5 («З Товариства»), 1896.

прийняла трохи інший напрям, коли б не друга точка програми Зборів — «проект 15-ти» членів Товариства проти рішення Виділу з 9 червня 1896 р. не друкувати далі в друкарні Т-ва «Діла» і «Батьківщини».

Найперше постала суперечка відносно програми нарад — яка справа має бути першою, друкарська чи статутова.<sup>19</sup> Врешті вирішено зайнятися опершу справою статуту.

Попередній проект Виділу, складений Грушевським і предложенний Зборам 4 червня 1896 р., робив точну різницю між членами-науковцями і не-науковцями. Останнім запевняв право одержувати деякі видання Товариства, право бути на засіданнях секцій з дорадчим голосом, право інтерпеляцій, але не передбачував для таких членів рішачого голосу чи то в наукових чи адміністративних справах. Як згадано цього проекту Збори (4 червня) навіть не дискутували.

Новий проект зроблений Франком, Левицьким і Федаком був трохи «ліберальнішим» і запевняв членам-ненауковцям усі членські права, крім рішального голосу в наукових справах. Оцей власне проект реферував на Зборах 8 грудня 1896 р. Кость Левицький. Він піддержував погляд Виділу, що Товариство повинно зробити ще один крок в напрямі перебудови (на наукове), і що дійсними членами повинні бути лише такі особи, які мають відповідні наукові кваліфікації. Щоб однак не відбирати дотеперішнім членам (не-науковцям) усіх прав і уможливити їм і надалі брати живу участь у працях Товариства, то новий проект передбачав свого роду компроміс, певні права їм залишити, а наукові права відібрати. З уваги на це проект передбачував чотири категорії членів: дійсні, звичайні, основателі й почесні (досі були лиш три категорії). Дійсними членами зможуть бути лиш такі особи, які матимуть відповідний науковий ценз і постійно будуть науково займатися. Право номінації таких членів має Рада Товариства на пропозицію секції, а секції будуть пропонувати лиш таких кандидатів, які матимуть самостійні наукові праці. Звичайним членом зможе бути всяка людина української народності, яку Виділ в члени прийме і від них ніяких наукових кваліфікацій не вимагається. Основателями будуть й надалі ті члени, які такими були йменовані на підставі «первісного статуту», а почесних членів будуть затверджувати Загальні збори на пропозицію Ради Товариства і то

<sup>19</sup> Друкарська справа була така: друкарня НТШ друкувала «Діло» від 1880 р., тобто від самого початку його появи, здебільша на кредит. З кінцем 1892 р. довг «Діла» становив майже 15.000 корон, і з того приводу між «Ділом», а Виділом НТШ поставали непорозуміння. Про ті непорозуміння стало відомо після того як «Буковина» помістила в червні 1896 р. листа о. Стефановича (довірочного!), та при тій нагоді додала, що НТШ поносить шкоду друкуючи політичні газети (на кредит). На це звернули увагу політичні власті й загрозили Виділові НТШ припиненням субвенцій, коли Товариство буде піддержувати політ. часописи. Це й приневолило Виділ виповісти «Ділові» й «Батьківщині» друк від 1 січня 1897. («Жите і Слово», грудень, 1896, стор. 473-479).

лиш за виїмково великі заслуги для науки, письменства або Товариства.

Звичайні, почесні й члени-основателі будуть мати всі активні й пасивні права, крім права належати до Ради Товариства і рішального голосу на секціях. Зрештою вони, коли захочуть, будуть могли брати участь у засіданнях секцій, забирати голос в дискусіях, а навіть на пропозицію секцій, зможуть бути йменовані дійсними членами. Це була найважливіша зміна в пропонованому статуті. Було теж декілька менше важливих: підвищення річної вкладки на 12 кор. (досі було 6 кор.), платити вкладку будуть лише звичайні члени, а члени інших категорій вкладки платити не будуть, а будуть даром одержувати видання Товариства (і одної із секцій), замісцеві члени зможуть заступати себе на зборах іншими членами («повномочіє»).

Цей проект підтримки Виділу не мав. Передовсім противився такій «аномалії» Грушевський із зрозумілих причин. Признати рішальний голос звичайним членам в адміністративних справах означало, врешті решт, узалежнити від звичайних членів ціле наукове планування, а тим самим і працю секцій. Він вважав проект комісії лиш проволіканням справи. Забираючи голос в загальній дискусії над проектом, говорив:

«... наука це розкіш, а коли голий та голодний чоловік не дбає про неї, має по своєму рацію, та тільки нам, коли хочемо справді бути народом і мати пошану у других, годі вічно стояти на становищі голого і голодного чоловіка».<sup>20</sup>

Інакшої думки був Франко. На його погляд, одібравши всі права (отже й адміністративні) від звичайних членів, одірветься Товариство від «народного ґрунту», а залишивши ті права, він думав, колізії ніякої не буде, бо ж статут виразно говорить про те, що Товариство є наукове, отже й на наукові справи буде мати потрібні кошти. Признання рішального голосу звичайним членам в адміністративних справах тісніше зв'яже тих членів з Товариством та заохотить й інших до нього вступати.

Виглядало б — дрібна справа, але показалося, що поважна частина присутніх членів (всіх було на Зборах 98) думала інакше. Це вкорочення членських прав викликало пристрасну дискусію. Підношено закиди різкої дискримінації, одні, мовляв, будуть платити членські внески і будуть мати менші права як ті, які нічого не будуть платити, що дійсними членами зможуть бути теж чужинці, що повновласне заступництво на зборах неможливе (бо як один член може знати науковий погляд другого). що Виділ матиме більші права як загальні збори (бо Виділ буде мати право йменувати дійсних членів, а збори лише почесних), що, врешті, старий статут цілком задовільний і ніякої зміни не треба. Одному дискусантові (Стефанович) не подобалось головнo «повномочіє». В турботі за майбутнє він міркував:

<sup>20</sup> «Жите і Слово», грудень, 1896, стор. 478.

«члени українці нам незнані, они пришлють одному повномочія а сей роздасть їх своїм приклонникам і так може виробитися великий вплив одиниці на ведене справ в товаристві».<sup>21</sup>

Останній аргумент був вимірений, очевидно, проти Грушевського і треба подивляти його «довготерпеливість і многомилостивість». Відповідав на ті запити Франко — просто й виразно. Це правда, казав, що давніше могли належати до наукових секцій всякі члени і це була аномалія, і на це треба зміни. Товариством повинен цікавитися всякий свідомий українець і не треба його притягати спеціальними правами. А що до «повномочій», то вони не такі страшні, бо вони будуть мати застосовання лише відносно адміністративних справ, а не наукових, на секціях голосуватиме кожний член особисто. Членська вкладка, 12 корон, не такі вже великі проші, за перших двадцять років платили члени по 100 корон і ніхто не нарікав. Однак відповідаючи, що щирості, на безліч закидів і реасумуючи їх, Франко закінчив тим, що, мовляв, соромиться промов деяких бесідників і що їх аргументи були справді «аргументами анальфabetів».<sup>22</sup>

Все це була т. зв. загальна дискусія. Врешті її замкнено й Збори перейшли до дискусії над поодинокими параграфами проекту. Параграф за параграфом терпеливо читав К. Левицький і давав потрібні пояснення. Долю проекту вирішило голосування над параграфом 15 (членство): за прийняттям пропозиції статутової комісії голосувало 49 членів, проти 35, таким чином цей пункт перепав, бо не одержав вимаганої 2/3 більшості. На додаток (в після-обідній дискусії) виникли певні розбіжності поглядів між самими таки членами статутової комісії і вони, по короткій нараді, порозумівшись з Виділом проголосили, що Виділ відступає від зміни і що у Товаристві залишається надаліше старий статут з 1892 р. Так закінчилась перша фаза боротьби за дальший науковий крок у Товаристві.

Другою справою, над якою застановлялись ці бурхливі Збори, був «протест 15-ти» і хоч та справа сюди не належить, то згадати про неї треба, бо вона мала вплив теж і на статут. Програвши одну справу (статутову) Виділ проправ й другу. Відмову Виділу надаліше друкувати «Діло» було переголосовано й тим самим висловлено свого роду недовір'я. З уваги на це не бачив Виділ іншого виходу, як проголосити свою резигнацію. Це саме зробили керманічі секцій і редактор видань Товариства (Грушевський). Виділ погодився вести справи

<sup>21</sup> Справоздане з діяльності виділу Наукового Товариства імені Шевченка, за час від 1 січня до 31 грудня 1896 р., і Справоздане з надзвичайних загальних зборів того ж Товариства з дня 8 грудня, 1896 р., Львів, 1897, 23 стор.

<sup>22</sup> «Справоздане» . . . . , стор. 13. Це «Справоздане» вийшло друком окремо, було розіслане лише членам Товариства і його в «Записках», назагал, нема. В тих примірниках «Записок», які члени одержували в переплеті, воно приходить з т. XIV-и, 1896, на початку книжки, але не відмічене в змісті тому.

Товариства лише до наступних Зборів. Пише про ці резигнації Франко:

«...супроти такої ухвали збору (аджеж поминаючи питання довіря ухвала ся остаточно затикала для товариства жерело доходів, яке було доси, а натомість на ростіж відчиняла йому жерело ненаситних страт!) справили такий ефект, як коли б опозиційна більшість з великим розгоном стукнулася лобом об стіну...».<sup>23</sup>

Наступні загальні збори відбулися 2 лютого 1897 р. Проводив ними Грушевський і, мабуть, дякуючи його вступній промові, вони мали вже цілком відмінний характер від попередніх. Тепер давніші противники доручили Виділові предложити такий проект статуту «що мав би Товариству улегшити його розвій науковий» і в тій цілі скласти комітет з прихильників і противників грудневого проекту.<sup>24</sup>

Виділ Товариства присвятив цій справі дуже пильну увагу. Проект дискутовано основно на кількох засіданнях і врешті на спільній нараді Виділу з комітетом («анкетною») узгоднено деякі розбіжні погляди й проект предложено Загальним зборам 2 лютого 1898 р. Новий проект (третій з черги) реферував Кокорудз і Збори його прийняли майже без змін. Головні зміни в новому статуті такі: члени поділяються на: 1) дійсних (науковців), яких іменує Виділ на внесення секції і від них вимагається наукових кваліфікацій (самостійних наукових праць), вони не платять вкладок і лише вони мають рішальний голос в наукових справах на секціях, 2) звичайних — від яких наукових праць не вимагається і які платитимуть по 10 корон річної вкладки, 3) основників — яких листа замикається і ними залишаються лише ті члени, яких за основників визнали давніші статuti, і 4) почесних, яких іменують Загальні збори на внесення Виділу; закордонні члени й інституції можуть себе заступати на зборах Товариства іншими членами повідомивши про те наперед Виділ. Цей статут потвердило Намісництво 16 квітня 1898 р. і він появился в «Записках» т. XXIII—XXIV (1898).

25 травня 1898 р. відбулося спільне засідання секцій у справі їхньої реорганізації згідно з новим статутом. Тоді було вибрано комісію зпоміж членів секцій, яка мала встановити вимаганий ценз на дійсного члена та намічених кандидатів подати на затвердження Виділу, що буде вибраний на наступних Зборах згідно з положеннями нового статуту.<sup>25</sup>

В звідомленні з діяльності НТШ за 1898 рік Грушевський з полегшою констатував довершену реформу:

«Важним фактом в життю Товариства була довершена сього року його реформа, що входить в житте з сим роком, чи з сими загальними зборами. Її головною прикметою було — глибоше переведенне

<sup>23</sup> «Житє і Слово», грудень, 1896, стор. 479.

<sup>24</sup> *Зап. НТШ*, 15 (З Товариства, стор. 6—7), 1897; 22, 1—3, 1898.

<sup>25</sup> *Зап. НТШ*, 26 (З Товариства, стор. 3), 1898.

наукового характера нашого Товариства через цілу його організацію, і по тій довгій історії, яку має ся реформа, переведення її в жите сьвідчить про глибоку сьвідомість членів наукового і взагалі культурного значіння Товариства».<sup>26</sup>

Ці Збори, по новому статуту, відбулись 2 лютого 1899 р., а Виділ зайнявся проведенням в життя нових постанов. Від 7 червня 1899 р. датується офіційно список «дійсних членів».<sup>27</sup>

Тут ще треба додати, що категорія «звичайних членів», не були люди нижчої інтелігенції, чи до наукової праці непридатні (pauper contribuens plebs, як деякі опоненти нового статуту казали), бо були між звичайними членами тоді дуже визначні громадяни, як напр.: Галушинський, Алиськевич, Недільський — усі три директори гімназій, Вергановський (доцент), Возняк, Брик, Щурат, Вол. і Дмитро Дорошенки, Сфремов, Зілинський, Копач, Крип'якевич і інші, багато з них пізніші дійсні члени або академіки.<sup>28</sup>

#### СТАТУТ 1904 Р.

Хоч статут з 1898 р. й був милевим кроком вперед в реорганізації Товариства, то скоро показалося, що все ж він не був в силі вдержати «доброго ладу», і що він не зовсім сприяв успішному розвиткові й гармонійній праці членів по секціях». Тому, щоб заповнити деякі прогалини в статуті, секції на спільному засіданні 31 січня 1900 р. ухвалили додатковий до статуту регулямін і Виділ цей регулямін затвердив. Головну перепону для наукової праці вбачали дійсні члени в тому, що статут не передбачував точного розмежування між адміністративними й науковими справами та давав Виділові «верховенство» і останнє слово у справах, які по своїй природі належали виключно до секцій. Виділ Товариства рішав, напр., про склад редакцій (добір редакторів) літературних і наукових органів, іменував дійсних членів, міг їх виключити — і то не спитавшись opinii секцій. Крім того Виділ уважав себе компетентним арбітром рішати спори між секціями, комісіями тощо. Члени секцій, таких було чимало, були тої думки, що все це до компетенції Виділу в науковому товаристві не належить, по-перше тому, що Виділ не завжди в тих справах визнавався краще як самі секції, а по-друге він за адміністративними справами не міг тим питанням присвячувати досить часу й тому рішав їх «прихвастцем». Через те думали, що буде краще, коли Виділ буде займатися виключно адміністративними й фінансовими справами, а наукові справи залишить секціям. Для справ, які переходять компетенції поодиноких секцій, як напр., загальне плянування, круг діяльності, курси й систематичні виклади, редакція наукових видань — повинен бути створений окремий орган, незалежний від Виділу. Власне для тої цілі

<sup>26</sup> *Зап. НТШ*, 27 (З Товариства, стор. 4), 1899.

<sup>27</sup> *Зап. НТШ*, 30 (З Товариства, стор. 4), 1899.

<sup>28</sup> *НТШ Хроніка*, ч. 45, 1911, стор. 25-30.

прийняли були секції, спільним договоренням, регулямін, але показалося, що регулямін без опертя на статут не вдовольав. 1902 р., отже чотири роки після прийняття реформованого статуту, виступила філологічна секція з новим статутовим проектом, подала його Виділові з домаганням поставити цей проект на Загальних зборах, однак Виділ на пропоновані зміни не погодився. Все ж таки це заставило Виділ подумати про зміни і він виготовив свій проект (видрукований в «Хроніці» ч. 13), правда, узгодивши деякі пропозиції філологічної секції. Особливо важливою точкою цього проекту (пропонованою теж філ. секцією) було поширення наукового круга діяльності НТШ в такому напрямі, щоби розбудувавши систему наукових систематичних викладів створити початок «до незалежного українського університету та до народнього університету під доглядом Товариства».<sup>29</sup>

Хоч, як згадано, статут не передбачував спільного всім секціям координаційного органу по науковим справам, то секції відбували спільні засідання, в міру потреби, й спільно рішали у справах загально-наукового характеру.

Зразу ніхто не брав під сумнів такого стану речей і не відмовляв секціям права такі постанови виносити. Але справа загострилась в 1901 р. Тоді через деякі непорозуміння адміністратійного порядку, була опинена на якийсь час усяка наукова діяльність, Товариство опинилось було без голови, а «Записки» без редактора. Справа була в тому, що редакції ЛНВ і «Записок» відмовлялись нести відповідальність за зміст видань перед органами Товариства. Перед Виділом ні, бо він «некомпетентний», перед секціями теж ні, бо вони редакцій не вибирали і через те ніяких прав до них не мали, перед Загальними зборами також ні, бо й збори в таких справах «не компетентні». І власне тоді частина членів (яка виступала проти деяких змін у «Записках» і переходові ЛНВ під догляд секцій) заперечила «легальність збору секцій», покликаючись на те, що таких спільних зборів статут не передбачував.

Ті члени Товариства, які настоювали на зміні статуту, вважали, що така система унеможливило одноцільну наукову акцію, унеможливило плянове розгорнення праці й залишає лише «зруб секцій» без можливості «суцільного поступу нашої нації». В 1903 р. секції відбули спільно декілька засідань (29 вересня, 8 і 22 листопада) і на одному з тих засідань вибрали статутову комісію (Дністрянський, Павлик і Вол. Шухевич) та доручили їй негайно виготовити проект нового статуту й предложити на наступне засідання. На тому засіданні (22 листопада) прийнято цей проект, а тому, що обов'язуючий статут (параграф 39, т. 10) постановляв, що вимога відносно зміни статуту має йти від членів (а не від секцій спільно), то ж цей проект підписали поодинокі дійсні й звичайні члени і подали його на розгляд

<sup>29</sup> До «Проекту статуту» з 8 листопада, 1903 р. був доданий супровідний меморандум підписаний 16-ти дійсними і 20-ти звичайними членами, звідкіля й походять повищі інформації. «Проект» 1903 р. і меморандум є в мене.

Виділові. Пропоновані зміни видно з «Проекту». З меморандума, наведемо лише провідну ідею тих змін. Ідея була така:

«Ми хочемо, з одного боку, довести всіх членів до повної товариської самосвідомості та почуття рівноправності, а з другого боку, підняти всіх функціонерів товариства на висоту величними цілями нашого товариства, почуття такту, поваги, безсторонності, товариської законності поведінки супроти всіх членів і всіх тіл товариства, що знов довело би одних і других до повного взаємного довіря та взаємної пошани».<sup>30</sup>

Наприкінці меморандума автори додають запевнення, що найкращою розв'язкою у спірних справах є говорити явно й одверто і це вони й роблять. А коли б їхнього проекту не було узгоджено, то вони це приймуть «спокійно в тій глибокій переконанні, що сповнили свій обов'язок і що прийде незабаром час, коли увесь загал членів Товариства переконається, що ми таки мали рацію та що дальший розвій нашого товариства може йти зовсім успішно лише в напрямі, вказанім отсе нами».

Цей меморандум підписали: Дністрянський, Павлик і Шухевич (за статутову комісію); дійсні члени — Барвінський, Верхратський, Кокорудз, Колесса, Вол. Левицький, П. Огоновський, Е. Озаркевич, Олесницький, Пуллой, С. Рудницький, П. Стебельський і Зобків; звичайні члени — В. Білецький, Воберський, Вергановський, Вітошинський, Галуцинський, Грушкевич, Заячківський, Кобринський, Л. Левицький, Мандибур, Миколаєвич, І. Опоновський, Пачовський, Рєвакович, Роздільський, Романчук, Стефанович, Харкевич і М. Шухевич — усіх разом 36 членів (30 львов'ян і 6 поза-львівських).

Як видно 1903 рік був багатий на статутіві дискусії. Відмічує це й «Хроніка» (ч. 13, 1904):

«Рік 1903 зійшов у Наук. Тов. ім. Шевченка під окликом зміни статута. Її дискутовано на засіданні секцій, комісій, Виділу, двох загальних зборах, доки вкінці сформуловано в окремі проекти статута не перейшла до нового адміністративного року 1904, де має бути порішена остаточно».

Пристрасним речником зміни статута, в тому власне напрямі, був Павлик, який за непорозуміння в Товаристві винував Грушевського, тобто його поведінку.<sup>31</sup>

Вкінці, по довгих перттрактаціях, новий статут прийняли Загальні збори 29 червня 1904 р., а Намісництво його потвердило 25 серпня 1904 р., ч. 112512.

<sup>30</sup> Супровідний меморандум до «Проекту статута», 1903 р.

<sup>31</sup> В 1905 р. Павлик видрукував брошуру «З Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові», 24 стор., де ще раз повертається до ролі Драгоманова в заснуванні Товариства, і де теж є його (Павликова) промова на З. Зборах 4 квітня 1904 р. і два його листи до філолог. секції, з 13. III. 1904 і 8. IV. 1905. Цей брошурки під рукою немає, а інформації походять з «Научно-літературного Сборника» Гал. Руської Матиці, під ред. Б. А. Дідицького. Львів, 1905, стор. 152—155.

Усіх тих змін, які пропонував проект «36-ти» не введено, але в дечому й Виділ поступився. Так, напр., не введено Наукової Ради, але за те признано секціям право відбувати спільні засідання й виносити постанови відносно наукової діяльності в цілому, та введено деякі упрощення з заступництвом на загальних зборах. Є ще теж одна цікава точка в цьому статуті, зовсім нова, про переплетню. На початку 1904 р. Виділ вніс був до львівського магістрату прохання на концесію оправи книжок. Тоді магістрат відхилив це прохання, мотивуючи відмову тим, що в статуті про переплетню нема мови, отже статут з 1904 р. цю «новість» увів.

### ПРОЕКТ ЗМІНИ СТАТУТУ В 1913 Р.

Чи були які спроби дальших змін між 1904—1913? За браком матеріалів, не можна про це нічого певного сказати. Чергова згадка про реформу приходить на Загальних зборах 29 червня 1913 р. Тоді Збори поручили новому Виділові, щоб перед кінцем року скликав надзвичайні збори і подав проект реформи статуту зі змінами в трьох напрямках, тобто: зрівнання усіх членів в правах на загальних зборах, що платні урядники Товариства не можуть бути членами Виділу, і щоб Загальні збори відбувалися щороку.<sup>32</sup> Як відомо на тих Зборах прийшло до конфронтації між Грушевським і опозицією, що й спричинило дефінітивний відхід Грушевського від керівництва Товариством. Постанова ж тих зборів відносно зміни статуту викликала рішучий опір «київлян», якому вони дали вислів в листі з 5(18) грудня, 1913 р. Вони (15 членів НТШ) писали:

«... вважаємо постанову загальних зборів з 29-го червня 1913 р. що-до зміни статуу зовсім неоправданою дійсними інтересами Товариства, а особливо передчасне надання Виділові імперетивного мандату що-до вироблення нового статуту...».<sup>33</sup>

Розуміється, Виділ, користаючи з мандату, поспішив зладити проект і розіслав його членам. В проекті Виділ не обмежився змінами, які поручали червневі Збори, але вирішив, що статут вимагає основної ревізії в цілій своїй будові. Власне було два проекти, провізоричний і дефінітивний і, як видно з письма київлян, то цей останній, дефінітивний проект, старався провести усі ті концепції, які були предметом меморандуму з 1903 р., тобто: що кожний член виконує свої права на зборах лишень особисто (проти цього київські члени дуже рішучо протестували), що наукову працю треба виразно відділити від адміністративної і що збори Товариства повинні відбуватися щороку, а не, як було досі, щодва роки.

<sup>32</sup> НТШ. Хроніка, ч. 55, 1913, стор. 5.

<sup>33</sup> «В справі зміни статуту Наукового Товариства імени Шевченка у Львові». У Київі, 5/18. XII. 1913.

Ці збори, заповіджені в червні, відбулися 27 грудня 1913 р., але тим разом домінантною справою був не статут, а справа «Грушевський і опозиція» — конфлікт, який назрівав вже декілька років і який тепер прийшов до свого завершення.

Як видно з того побіжного переліку дискусій навколо статуту, проєктів, змін за час до першої світової війни, ця статутова справа відігравала не останню роллю в формації й організаційній структурі Товариства, одної з найважливіших і найбільш заслужених наших національних інституцій.

## СТАТУТ

### Наукового Товариства імени Шевченка У ЛЬВОВІ.

Ухвалений Загальними Зборами д. 29 червня, 1904.

#### I. НАЗВА ТОВАРИСТВА, ОСІДОК. ЦІЛЬ І КРУГ ДІЯЛЬНОСТІ.

##### §. 1.

Товариство називає ся «Наукове Товариство імени Шевченка» і має осідок у місті Львові.

##### §. 2.

Ціль Товариства: плекати та розвивати у українсько-руській мові науку без прямого дидактичного призначення.

##### §. 3.

До сеї цілі мають вести:

- 1) наукові дослідни на всіх полях людського знання;
- 2) відчити і розмови наукові;
- 3) з'їзди учених, наукові подорожі та ескурзії;
- 4) видаване наукових публікацій періодичних і неперіодичних;
- 5) удержуване бібліотеки і музея;
- 6) удержуване власної книгарні, друкарні, літографії і переплетні, з яких доходи обертають ся на наукові цілі.

##### §. 4.

Наукові праці видає Товариство українсько-руською мовою, що є урядовою мовою Товариства; виїмково може Товариство видавати деякі праці иньшою мовою.

##### § 5.

Маєток Товариства складає ся:

- а) з вкладок членів;
- б) з друкарні, літографії, переплетні, книгарні й інвентаря;
- в) з бібліотеки і музея;
- г) з видань Товариства;
- д) з доходів із відчитів;
- е) із запомог, добровільних датків і записів.

## II. ЧЛЕНИ ТОВАРИСТВА.

### §. 6.

Товариство складає ся з членів: 1) звичайних; 2) дійсних; 3) почесних; 4) основателів.

### §. 7.

Звичайним членом стає кожна особа або інституція українсько-руська, яку прийме Виділ Товариства.

### §. 8.

Звичайні члени мають право:

- 1) належати до наукових комісій, бувати на засіданнях секцій, комісій і користати з бібліотеки та музею Товариства;
- 2) голосувати, ставляти внесення й інтерпеляції на загальних зборах;
- 3) право активного і пасивного вибору до Виділу й контрольної та адміністративних комісій;
- 4) подавати письменно Виділові внески в справах Товариства, які Виділ мусить узяти під раду;
- 5) вглядати в книги Товариства протягом 14 днів перед загальними зборами в присутності одного члена Виділу;
- 6) домогати ся скликання надзвичайних зборів по мисли §. 39 сего статуту.

### §. 9.

Звичайні члени платять при вписі 2 кор. вписового і опісля в першій чвертьроці кожного адміністративного року 10 корон вкладки.

### §. 10.

Дійсних членів іменує кожна поодинокі секція Товариства за самостійні наукові праці, а передовсім за визначну участь у виданнях Товариства; се іменоване затверджує Виділ.

### §. 11.

Дійсні члени мають:

- 1) всі права звичайних членів §. 8.);
- 2) право бути членом одної секції і брати участь у наукових нарадах її з рішачим голосом;
- 3) право активного і пасивного вибору до президії секції.

### §. 12.

Дійсні члени обов'язані самостійними працями розвивати українсько-руську науку і брати визначну участь у видавництвах Товариства.

### §. 13.

Члени основателі, іменовані на підставі первісних статутів Товариства, мають права звичайних членів.

### §. 14.

Почесними членами іменують загальні збори на внесення Виділу людей заслужених для науки, штуки, письменства або для самого Товариства. Внесення на іменовані почесних членів за наукові заслуги наступає за порозумінням Виділу з дотичною секцією. Вони мають усі права звичайних членів.

## §. 15.

Члени дійсні, основателі і почесні не платять вкладок.

## §. 16.

Інституції й заграничні члени мають право голосувати на загальних зборах через відпоручників, уділивши їм письмненне припоручене і письмненно-ж повідомивши про се Виділ. Заграничним членом уважає ся той член, що пробуває постійно за границями Австро-Угорщини. Заступати заграничного члена або інституцію може лише член Товариства. Один член може заступати лиш одного заграничного члена або одну інституцію. Він голосує окремо за себе, а окремо за того, кого заступає.

## §. 17.

Члени тратять права через виключене і виступлене.

## §. 18.

Звичайного члена уважає Виділ за виступившого, коли до кінця червня дотичного адміністраційного року не заплатив вкладки, не вважаючи на письмненне завізане Виділу Товариства і загрозу вичеркнення. Вичеркнене ухвалює Виділ на внесенє секретаря.

## §. 19.

Виділ має право з важних причин виключити члена. Виключений член має право відкликати ся до загальних зборів.

## III. СЕКЦІЇ Й КОМІСІЇ.

## §. 20.

По головним науковим відділам Товариство поділяеть ся на секції:

- 1) фізіологічну;
- 2) історично-філософічну;
- 3) математично-природописно-лікарську.

Нова секція творить ся, коли до неї зголосить ся найменше 10 дійсних членів. Заряд секції складає ся з директора, секретаря і їх заступників.

Для деяких спеціальних наукових справ із обсягу кожної секції може бути вибрана окрема наукова комісія, а секція дає їй регулямін, відповідний загальному плянови діяльності Товариства.

## §. 21.

Дійсний член може належати лише до одної секції. Перейти до другої секції може лише за згодою тої секції, до якої переходить, і виступаючи з першої.

## §. 22.

Секціями заряджує президія зложена з директора, секретаря і їх заступників вибраних секцією на два роки. Вибір відбуває ся звичайною більшістю голосів.

## §. 23.

Засідання секцій відбувають ся в міру потреби; предметом їх є:

- 1) дискусії над науковими працями або рефератами предложеними котрим із дійсних членів;

- 2) внесення до Виділу і через нього еwentуально до загальних зборів в наукових справах;
  - 3) іменоване дійсних членів;
  - 4) обговорене секційних видавництв і вибір їх редакторів;
  - 5) вибір управи секції;
  - 6) заснуванe наукових комісій і пильноване їх діяльності.
- Рішення секцій западають в присутности директора, зглядно його заступника, і бодай двох членів, звичайною більшістю голосів.

#### §. 24.

З ініціативи президії котрої будь секції або президії Товариства і за згодою президії дотичних секцій можуть відбувати ся засідання двох або й трьох секцій в справах вичислених у §. 23, під 1, 2 і 4, коли вони виходять поза компетенцію одної секції.

#### §. 25.

Рішаючий голос у секціях мають лише дійсні члени; иньші члени можуть брати участь у працях секцій лише з голосом дорадним.

#### §. 26.

Наукові комісії вибирають ся секціями з поміж членів Товариства. На предложене комісії може секція запросити до комісії також спеціалістів із поза Товариства. Комісії нараджують ся виключно в справах наукових і всі їх ухвали підлягають затвердженню відповідних секцій.

Комісії, що вийшли з рамени кількох секцій, предкладають свої праці тій секції, до якої належить дана праця. Секція розв'язує комісію, коли вона сповнила задачу, для якої була вибрана, або коли протягом року не проявила ніякої діяльності.

#### §. 27.

Адміністраційні комісії вибирає Виділ із членів Товариства для пильновання спеціальних адміністраційних справ Товариства і розв'язує їх, коли мине їх потреба.

#### §. 28.

Що року по змозі дня 9 н. с. марта, в роковини смерті Т. Шевченка, відбуває ся з ініціативи Виділу за порозумінем усіх трьох секцій прилюдний науковий збір, на якому в кождім році член иньшої секції за чергою виголошує науковий відчит, голова Товариства подає образ наукових праць Товариства в минувшому році і згадує померших членів, а секретар проголошує імена нововибраних дійсних та почесних членів і імена тих, що одержали премії за наукові праці.

### IV. ВИДІЛ.

#### §. 29.

Виділ складаєть ся з голови, 7 членів і 4 заступників вибраних із місцевих членів загальними зборами. Виділ вибирає з поміж себе: 1) заступника голови; 2) управителя бібліотеки і музея; 3) секретаря; 4) касиєра і 5) адміністратора друкарні, літографії і переплетні та 6) адміністратора книгарні, яким Виділ може уділити прокури на час свого урядованя. Крім тих належать до Виділу з рішаючим голосом директори секцій або

вибрані замість них секційні відпоручники по одному з кожної секції. Голова, секретар і ще бодай один із виділових повинні бути дійсними членами. Уряд виділових, заступників і репрезентантів секцій тріває два роки, а по двох роках аж до вибору нового Виділу і нових репрезентантів секцій. Виділ займає ся адміністрацією Товариства, замикаючи що року рахунки і виконує ухвали секцій, о скільки дозволяють на се йому фінанси Товариства, полагоджує непорозуміння між поодинокими секціями та комісіями, виконує ухвали загальних зборів, здає перед ними справу зі своєї діяльності і відповідає за неї.

#### §. 30.

Голова скликає Виділ, установляє денний порядок, проводить засідання, дбає про виконуване статута Товариства, заступає його на зверх, підписує разом зі секретарем усі письма, оповіщення і грамоти Товариства. В разі перешкоди виконує права голови його заступник, а в разі перешкоди й того найстарший віком член Виділу.

#### §. 31.

Засідання Виділу відбувають ся що найменше раз на місяць. До важности рішень треба шістьох членів разом із репрезентантами секцій. Рішення Виділу западають більшістю голосів; тільки для виключення члена треба більшости трьох четвертих присутних. В разі рівности переважає та гадка, за котрою голосував голова.

#### §. 32.

Заступники бувають на засіданнях Виділу з голосом дорадним, тільки в справах свого реферату мають рішаючий голос. В разі довшої неприсутности члена Виділу покликає Виділ замість нього одного заступника до Виділу з рішаючим голосом.

### V. ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ.

#### §. 33.

Виділ скликає збори Товариства звичайні і надзвичайні.

#### §. 34.

Звичайні загальні Збори Товариства відбувають ся що два роки.

#### §. 35.

Виділ обовязаний на 14 день перед звичайними загальними зборами розіслати членам справоздане зі своєї діяльності і оголосити день зборів в одій із місцевих часописий.

#### §. 36.

До важности рішень треба на загальних зборах особистої присутности найменше 30 членів. Рішення западають більшістю голосів, які особисто, так і через повновласти відданих (диви §. 16); лише для зміни статута і розв'язання Товариства треба  $\frac{2}{3}$  голосів, як особисто, так і через повновласти відданих. Голосоване відбуває ся явно, при всіх персоналіях тайно, а явне може відбутися на одноголосне жадане зборів.

#### §. 37.

На загальних і наукових зборах проводить голова або його заступник, а в разі потреби вибраний зборами предсідатель.

## §. 38.

- Загальні збори: 1) приймають до відомости справоздане Виділу;
- 2) дають абсолюторію Виділові на внесенне контрольної комісії;
- 3) вибирають голову, Виділ і контрольну комісію з трьох членів на два роки;
- 4) рішають внесення Виділу або членів що до справ адміністраційних;
- 5) іменують на внесенне Виділу членів почесних;
- 6) рішають про зміну статута або розв'язане Товариства. Проект зміни статута може вийти або від Виділу, або від членів. В останнім разі проект з мотивами підписаний найменше двадцятьма членами має бути поданий до Виділу найменше місяць перед зборами;
- 7) обговорюють внесення та інтерпеляції поодиноких членів;
- 8) рішають про відклики виключених членів;
- 9) рішають можливі непорозуміння між виділом і секціями.

## §. 39.

На умотивоване домагане 20 членів Товариства має Виділ скликати найдалі до місяця надзвичайні загальні збори, а коли би цього не вчинив, тоді ці члени можуть скликати збори відозвою, на якій підпишуться повними іменами. День зборів оголошується на 14 день наперед в одній з місцевих часописий. Надзвичайним загальним зборам Виділ не складає справоздання.

## VI. КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ.

## §. 40.

Контрольна комісія зложена з трьох членів перевіряє рахунки Товариства і здає справу загальним зборам із орудування маєтком Товариства. Члени Виділу і їх заступники та платні урядники Товариства не можуть належати до контрольної комісії.

## VII. МИРОВИЙ СУД.

## §. 41.

Спори членів із відносин у Товаристві рішає мировий суд, до якого кожда сторона вибирає одного судию, а ті вибирають одного зверхника; наколиб не прийшло до згоди що до особи зверхника, то жереб, витягнений судисю старшим віком, рішає, котрий з пропонованих має бути зверхником.

## VIII. РОЗВ'ЯЗАНЕ ТОВАРИСТВА

## §. 42.

Колиб Товариство перестало існувати не рішивши про своє майно, то все майно переходить на Товариство «Просьвіта» у Львові з тим, щоб воно без проволоки дало почин до засновання нового наукового Товариства, якому б мало бути передане те майно. Коли б тоді й товариство «Просьвіта» не існувало, або майна не прийняло, то члени останнього Виділу Наукового Товариства ім. Шевченка мають рішити про долю майна. В ніякім разі майно Товариства не може бути обернене на иньші цілі крім означених у § 3.

Ц. к. Намісництво затвердило сей статут рескриптом з дня 25 серпня, 1904 р., ч. 112.512.